

Posebne istražne radnje u suzbijanju korupcije u BiH- Između strateških ciljeva i pravnog okvira uređenja.

Doc. dr. sc. Eldan Mujanović

Mart 2011.

I. Uvod

U namjeri da naglasi značaj generalne, opće prevencije koruptivnih krivičnih djela, koja se treba ostvariti i krivično-pravnim sankcijama, odnosno, odlučnijim kažnjavanjem počinitelja ovih djela, Strategija za borbu protiv korupcije 2009-2014., sadrži i niz veoma značajnih ciljeva u domenu provođenja zakona čija osnovna funkcija jeste da se putem povećanja istražnih kapaciteta policijsko-pravosudnih tijela u Bosni i Hercegovini, poveća broj otkrivenih i presuđenih slučajeva korupcije. Kako je to zamišljeno u ovom pravno-političkom dokumentu, jačanje institucionalnih kapaciteta nadležnih tijela za provođenje zakona u BiH se se, u pravilu, treba vršiti kroz njihovo permanentno finansiranje, opremanje i osposobljavanje, uvođenje dodatnih provjera prilikom zapošljavanja i sl., uz poseban naglasak na osiguranje specijaliziranih obuka za službenike koji će se baviti istraživanjem i procesuiranjem korupcijskih krivičnih djela. S druge strane, poglavlje Strategije za borbu protiv korupcije (2009-2014) namijenjeno postizanju veće efikasnosti u provođenju zakona sadrži i dva cilja čijom realizacijom se neposredno želi povećati istražni kapaciteti policijsko-pravosudnih tijela. Prvi od ta dva cilja se trebao realizirati do kraja 2010. godine, odnosno, do tog roka se trebala izvršiti evaluacija primjene posebnih istražnih radnji u slučajevima korupcije, kako bi se procijenila njihova efikasnost. Kao što je to očigledno iz same formulacije ovog strategijskog cilja, opća je pretpostavka da se u praksi policijsko-pravosudnih tijela u BiH primjenjuju posebne istražne radnje prilikom otkrivanja, dokazivanja i razjašnjavanja korupcijskih krivičnih djela, te je potrebno da se izvrši kvalitativna analiza koliko je njihova primjena u dosadašnjem vremenu doprinijela značajnijem suzbijanju korupcije. Nadalje, Strategija za borbu protiv korupcije (2009-2014) sadrži još jedan cilj iz ove oblasti, koji se treba realizirati do kraja 2012. godine, tako što će se predložiti različite procedure kojima se trebaju unaprijediti istražne radnje s ciljem efikasnijeg procesuiranja koruptivnih krivičnih djela. Ovakva formulacija strategijskih ciljeva jasno ukazuje na intenciju nadležnih državnih tijela da se kroz sveobuhvatan set uzajamno povezanih mjera (od primjene pojedinih istražnih radnji, njihove evaluacije pa sve do primjene stečenih spoznaja u procesu stručne edukacije) zaista unaprijedi praksa policijsko-pravosudnih tijela i poveća efikasnost cjelokupnog sistema krivičnog pravosuđa u ovom području.

S tim u vezi u ovom radu će se analizirati pravni okvir u BiH koji uređuje oblast primjene posebnih istražnih radnji u otkrivanju, dokazivanju i razjašnjavanju koruptivnih krivičnih djela,

sa posebnim osvrtom na usaglašenost aktuelnih zakonskih rješenja sa relevantim međunarodnim standardima.

II. Uloga i značaj posebnih istranih radnji u suzbijanju koruptivnih krivičnih djela

Osnovni pristup u suzbijanju krivičnih djela korupcije (kako ih, između ostalog, oslovljava krivično zakonodavstvo u BiH) se zasniva na primjeni uobičajenih, redovnih istražnih radnji propisanih važećim krivičnim procesnim zakonodavstvom. Dakle, nema nikakve sumnje da podaci i informacije o koruptivnim krivičnim djelima, odnosno, činjenice do kojih se dođe primjenom ovih radnji mogu poslužiti za donošenje odgovarajućih sudskih odluka u krivičnim postupcima koji se vode za ova djela. U principu, nadležna državna tijela koja se bave krivičnim progonom počinitelja koruptivnih krivičnih djela trebaju raspolagati zakonskim ovlaštenjima: (a) koja se značajnije ne razlikuju od onih koja se općenito primjenjuju prilikom otkrivanja, dokazivanja i razjašnjavanja krivičnih djela (ovlaštenja za lišenje slobode, pretres i privremeno oduzimanje predmeta i dr) i (b) ovlaštenjima za primjenu posebnih, prikrivenih istražnih radnji (simulirano davanje potkupnine, nadzor nad telekomunikacijama i dr.) (United nations, 2003, s. 87). Potreba za primjenom druge vrste istražnih radnji prikrivenog karaktera neposredno proizlazi iz jedne od fenomenologijskih karakteristika ovih krivičnih djela, tačnije, konspirativne prirode samih koruptivnih delikata. U situaciji kada se ova krivična djela čine u tajnosti, između dva ili više subjekata koji lično imaju neku korist iz takvih nezakonitih radnji, uz odsustvo svjedoka, teško je očekivati da će se primjenom općih istražnih radnji moću prikupiti dovoljan broj i potrebni kvalitet dokaza za efikasno procesuiranje ovih djela. Ovo iz razloga što u praksi otkrivanja i procesuiranja korupcijskih krivičnih djela postoje određene poteškoće koje se, između ostalog, odnose na: (1) svojstva počinitelja, (2) raznovrsnost pojavnih oblika i radnji prikrivanja, (3) složenost krivičnopravnih situacija u kojima se ostvaruju ova krivična djela i sl. (Teofilović, Jelačić, 2006). Drugi razlog za sve rasprostranjeniju i intenzivniju zastupljenost posebnih istražnih radnji se nalazi u činjenici da brojni međunarodni ugovori koji uređuju oblast suzbijanja organiziranog kriminala, korupcije i sl., u svojim odredbama sadrže i one mjere koje države članice trebaju poduzeti kako bi povećale istražne kapacitete svojih tijela za provođenje zakona prilikom suzbijanja tih krivičnih djela. U ovim ugovorima se polazi od osnovne premise da uspješno procesuiranje korupcije zavisi od kvalitete prikupljenih dokaza, koji se često mogu prikupiti primjenom efektivnih sredstava, poput prikrivenih operacija, posebnih istražnih radnji,

baza podataka, kriminalističko-obavještajnim analizama i sl. (European Partners against Corruption, 2008). Potrebu za efikasnijim suzbijanjem koruptivnih i srodnih krivičnih djela (poput pranja novca) primjenom posebnih istražnih radnji zahtjevaju primjerice UN Konvencija protiv korupcije (čl. 50.), Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (čl. 20.), Krivično-pravna konvencija Vijeća Evrope o korupciji (čl. 23.), Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (čl. 7.), Rezolucija 97(24) Komiteta ministara Vijeća Evrope o dvadeset vodećih principa za borbu protiv korupcije (tač. 3.), Preporuka 2005(10) Komiteta ministara Vijeća Evrope o posebnim istražnim radnjama u vezi sa teškim oblicima krivičnih djela, uključujući terorizam i dr.¹ Efikasnija upotreba posebnih istražnih radnji u praksi tijela za provođenje zakona u BiH je zahtijevana i nizom dokumenata koji su značajni za proces evropskih integracija naše države ka Evropskoj uniji. Hronološki gledajući, primjetno je da se problem nedovoljne, ne-efikasne primjene posebnih istražnih radnji redovno adresira u odgovarajućim izvještajima o napretku BiH prema članstvu u EU. U pravilu se u ovim dokumentima kritiziraju nadležna državna tijela da nedovoljno primjenjuju posebne istražne radnje prilikom gonjenja počinitelja koruptivnih krivičnih djela, te da je poseban problem uočena ne-saradnja između policije i tužilaštava u tim postupcima (European Commission, 2009, s. 14). Takvo stanje je prisutno već niz godina, a poseban problem predstavlja činjenica da je postupanje tužilaštava u predmetima procesuiranja koruptivnih krivičnih djela sporo, te da se posebne istražne radnje rijetko primjenjuju u ovim predmetima. Uočeni nedostaci ukazuju na izrazito nizak stepen istraživanja i procesuiranja korupcije u BiH (European Commission, 2010, s. 15). S druge strane, u vrlo značajnom dokumentu kojim su pobrojani uslovi koje institucije vlasti u BiH trebaju ostvariti kako bi se liberalizirao vizni režim za državljane BiH stoji da je potrebno povećati operativni i kapacitet za primjenu posebnih istražnih radnji tijela za provođenje zakona, radi što efikasnijeg suzbijanja preko-graničnog kriminala (European Commission, 2008, s. 6). Isto tako, sveobuhvatnu primjenu posebnih istražnih radnji skupa sa osiguranjem adekvatnih stručnih edukacija s ciljem stvaranja sistema za efikasnu primjenu ovih radnji u praksi je zahtijevano u okviru šesnaest Greco preporuka koje su vlasti u BiH trebale ispuniti do 2009. godine (Group of States Against Corruption, 2009).

---

¹ Treba naglasiti da je Bosna i Hercegovina pristupila ovim ugovorima i prihvatila ih i vlastito zakonodavstvo aktom ratifikacije u Parlamentarnoj skupštini, odnosno, Predsjedništvu BiH.

Kako je to očigledno, poseban značaj za suzbijanje koruptivnih krivičnih djela svakako imaju posebne istražne tehnike (eng. *special investigative techniques-SIT*). Ova vrsta istražnih radnji se javila kao odgovor na neke nove oblike (organiziranih) krivičnih djela, te skupa sa mjerama proširenog oduzimanja imovinske koristi trebaju poslužiti kao odgovor na izazove sa kojima se susreću pojedine države u borbu protiv tih novih formi kriminala. Najčešće se pod ovim mjerama, koje se, prilikom suzbijanja organiziranog kriminaliteta, često primjenjuju skupa sa drugim aktivnostima (prebacivanje tereta dokazivanja kod „proširenog“ oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom, svjedočenje zaštićenih svjedoka, davanja potpunog ili djelimičnog krivičnopravnog imuniteta, otkrivanje bankarske tajne), podrazumjeva: (a) elektronski nadzor telekomunikacija, (b) tajna opservacija aktivnosti i komunikacija (u širem smislu riječi) osoba, (c) upotreba prikrivenih istražitelja, simulirana kupovina i simulirano davanje potkupnine, nadzirana isporuka predmeta i druge slične mjere (Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija, 2005, s. 349). Inače, u teoriji se smatra da postoji niz faktora koji su uticali na promjenu istražnih strategija tijela za provođenje zakona u smislu primjene posebnih istražnih radnji. Neki od tih faktora su: (1) razvoj informacionih tehnologija koje su stvorile nove prostore za provođenje zakona, (2) trend napuštanja reaktivnih i pomjeranje prema proaktivnim strategijama kontrole kriminaliteta, (3) pojava novih zakonskih odredbi koje dosta precizno uređuju načine provođenja posebnih istražnih radnji, (4) mogućnost prikupljanja kvalitetnih dokaza koji imaju jednaku dokaznu snagu kao i priznanje osumnjičenog, (5) brzina dobijanja rezultata provođenjem ovih radnji u praksi (Taylor, 2003). Sve izneseno ukazuje da su posebne istražne radnje vrlo značajno sredstvo u istraživanju koruptivnih krivičnih djela, koje omogućuju zakonit, efikasan, relativno brz i pouzdan način dolaska do kvalitetnih dokaza o koruptivnim krivičnim djelima i njihovim počiniteljima.

III. Opće naznake o uređenju posebnih istražnih radnji u BiH u suzbijanju korupcije

Izvršena reforma krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini iz 2003. godine je donijela niz noviteta, ne samo u pogledu same koncepcije i organizacije krivičnog postupka, već i u pogledu

sadržaja pojedinih procesnih radnji kojima je postupak znatno obogaćen. To se, prije svega, odnosi na uvođenje posebnih istražnih radnji u katalog djelatnosti tužitelja i ovlaštenih službenih osoba koji *de facto* prema novim zakonskim rješenjima zajednički provode istragu. Naime, novi model krivičnog postupka je doveo do pozicioniranja tužioca kao *dominus litis* istrage, odnosno, krivično-pravnog subjekta koji je dužan poduzeti potrebne mjere na otkrivanju krivičnog djela i pronalaženju njegovog počinitelja. Posmatrajući sve aktivnosti tužioca u njihovoj međusobnoj povezanosti, kako bi se postigao određeni cilj istrage kao prvog stadija redovnog krivičnog postupka, očigledno je da se one manifestiraju u: (1) pokretanju krivičnog gonjenja (pri čemu je tužilac vezan načelom legaliteta), (2) iniciranju krivičnoprocesnih radnji, (3) koordiniranju aktivnosti ovlaštenih službenih osoba i drugih organa koji u konkretnom krivičnom predmetu rade na tim poslovima i u (4) povezivanju svih tih aktivnosti (Sijerčić-Čolić, 2008, s. 37).

Jedan od ciljeva reforme krivičnog zakonodavstva BiH je bio da se stvore efikasniji zakonski instrumenti za suzbijanje svih oblika organiziranih kriminalnih aktivnosti, odnosno, da se općenito poveća efikasnost sistema krivičnog pravosuđa uz istovremenu zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. To je posebno važno naglasiti, jer se upotrebom posebnih istražnih radnji u pravilu značajno ograničavaju zakonom zaštićena ljudska prava i slobode, posebno pravo na privatnost. Kako bi se ovi ciljevi ostvarili, u katalog istražnih radnji su uvrštene i posebne istražne radnje, čija upotreba i korištenje dokaza proisteklih iz njihove primjene je uređena Zakonom o krivičnom postupku BiH.² Prema prvobitnoj verziji teksta ovog zakona iz 2003. godine, za primjenu posebnih istražnih radnji moraju se ispuniti određeni uvjeti koji se tiču postojanja osnova sumnje da je neka osoba sama ili sa drugim osobama učestvovala ili učestvuje u počinjenju određenih krivičnih djela, čiji katalog je precizno zakonom određen, te da se istovremeno na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano sa značajnim poteškoćama.³ Tadašnji zakonski popis posebnih istražnih radnji se sastojao iz: (1) nadzora i tehničkog snimanja telekomunikacija, (2) pristupa kompjuterskim sistemima i kompjuterskog sravnjivanja podataka, (3) nadzora i tehničkog snimanja prostorija, (4) tajnog praćenja i tehničkog snimanja osoba i predmeta, (5) prikriiveni istražitelj i informator, (6) simulirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine, te (7) nadzirani prijevoz i isporuka

---

² Predmetna analiza referira na odredbe Zakona o krivičnom postupku BiH. Zbog prirode i obima analize, odnosno, usklađenosti propisa neće se navoditi odgovarajuće odredbe krivičnih procesnih zakona na nižim nivoima vlasti.

³Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 116. st. 1.

predmeta krivičnog djela.⁴ Naknadnim izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH iz 2008. godine, nešto su modificirani, odnosno, precizirani nazivi pojedinih od posebnih istražnih radnji.⁵ Tako se, na primjer, posebna istražna radnja pod 4. sada naziva „*tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje u vezi sa njima*“. Isto tako, posebna istražna radnja pod 5. je dobila novi naziv i sada glasi „*korištenje prikrivenih istražitelja i korištenje informatora*“. Ono što je najvažnije za predmetnu analizu se svakako tiče posebne istražne radnje pod 6., koja se prema izmijenjenom tekstu zakona sada naziva „*simulirani i kontrolirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine*“. Treba naglasiti da se mjere simuliranog otkupa predmeta i simuliranog davanja potkupnine, te nadziranog prijevoza i isporuke predmeta krivičnog djela ne smiju poduzimati tako da predstavljaju podstrekavanje na izvršenje krivičnog djela. I drugo, ako su policijski organi ili druge osobe poduzeli takve radnje, onda ta okolnost isključuje krivično gonjenje podstrekavane osobe za krivično djelo izvršeno u vezi sa radnjom podstrekavanja (Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija, 2005, s. 360). Inače, za krivična djela koja karakterizira visok nivo tajnovitosti, poput korupcije, koja je istodobno praćena posebnim dogovorom između sudionika u ovim radnjama, posebna istražna radnja simuliranog davanja potkupnine je izuzetno važan i vrijedan element za istraživanje ovih djela. Međutim, složenost i značaj ove radnje se također ogleda u tome da je za njezino uspješno poduzimanje posebno osigurati označene predmete koji su objekt nezakonite transakcije (najčešće ali ne uvijek se radi o novčanicama). U suprotnom, postoji vrlo mala ili nikakva mogućnost prikupljanja dokaza potrebnih za vođenje istrage za ova koruptivna krivična djela (Maljević, Datzer, Budimlić & Muratbegovic, 2007). Na kraju, zakonodavac je radi samog značaja i praktične upotrebe posebne istražne radnje korištenja prikrivenih istražitelja i informatora dao pojmovno određenje prikrivenog istražitelja, te propisao određena prava ovih osoba tokom trajanja primjene same radnje.⁶ Isto tako, zakonom je propisana mogućnost korištenja posebnih istražnih radnji i prema osobama koje nisu direktno uključene u počinjenje krivičnih djela za koja se mogu prema zakonu odrediti ove radnje (osobe koje prenose

---

⁴Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 116. st. 2.

⁵Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH, br. 58/08), čl. 33.

⁶Shodno tome, pod pojmom prikriveni istražitelj se ima smatrati „*posebno obučeno ovlašteno službeno lice koje istražuje pod izmijenjenim identitetom*“. Isto tako, zakonom su stvoreni neophodni uvjeti da se zadrži prikriveno svojstvo ovog istražitelja. Tako je zakonom dato pravo da „*prikriveni istražitelj smije pod svojim izmijenjenim identitetom učestvovati u pravnom prometu*“. Što je još važnije za ostvarenje ovog prava, odnosno, za potrebe prikupljanja podataka, informacija i dokaza od strane prikrivenog istražitelja moguće je za „*potrebe formiranja i održavanja tog identiteta izraditi, izmijeniti ili koristiti odgovarajuće dokumente*“.

informacije ili dozvoljavaju korištenje svog telekomunikacijskog sredstva počinocima spomenutih krivičnih djela), zatim ograničenje njihove primjene na komunikaciju između osumnjičenog i branitelja, te zabranu podstrekavanja na počinjenje krivičnog djela.⁷

S druge strane, jedna od najvažnijih odredbi zakona u vezi sa primjenom posebnih istražnih radnji se odnosi na katalog krivičnih djela za koja se može odlukom Suda odobriti korištenje ovih radnji (uz istodobno ispunjenje drugih ranije pomenutih zakonskih uvjeta koji se tiču postojanja sumnje i poteškoća sa uobičajenim načinom prikupljanja dokaza). Prema slovu zakona, posebne istražne radnje se mogu odrediti u odnosu na tri grupe krivičnih djela i jednu posebnu inkriminaciju (terorizam).⁸ U prvu grupu spadaju krivična djela protiv integriteta Bosne i Hercegovine. U drugoj grupi se nalaze krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Treća grupa krivičnih djela za koja se mogu odrediti posebne istražne radnje je određena u odnosu na zakonom propisani posebni minimum kazne za pojedine inkriminacije. Tako je u prvobitnoj verziji Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine, bilo propisano da se radi o krivičnim djelima za koja se prema zakonu može izreći kazna zatvora najmanje tri godine ili teža kazna. Ovakvo zakonsko rješenje je u samom startu demantiralo ona stanovišta prema kojima su reformom krivičnog zakonodavstva u BiH stvorene neophodne normativne pretpostavke za efikasno suzbijanje organiziranog kriminala i korupcije. To je neposredno slijedilo iz visine propisanih kazni za koruptivna krivična djela, odnosno, neispunjavanja ovog zakonskog uvjeta neophodnog za određivanje posebnih istražnih radnji za ta djela.⁹ Naime, lista krivičnih djela zbog kojih se mogu odrediti posebne istražne radnje, dobivena je kombinacijom sljedećih kriterija: - krivična djela protiv integriteta Bosne i Hercegovine, - krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i – krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora najmanje tri godine ili teža kazna. Neusklađenosti materijalnog i procesnog zakonodavstva imale su za posljedicu, u pogledu posljednje grupe krivičnih djela, sljedeće: iako su se među ovim krivičnim djelima našla teža krivična djela koja se ogledaju u nasilnim napadima na temeljne vrijednosti čovjeka i društva, ipak tom listom nisu bila obuhvaćena krivična djela pranja novca, te primanja i davanja dara i drugih oblika koristi, što je

---

⁷Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 116. st. 3-5.

⁸Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 117.

⁹ Naime, za tri tipična koruptivna krivična djela (primanje dara i drugih oblika koristi, davanje dara i drugih oblika koristi i protuzakonito posredovanje) propisane su kazne zatvora u rasponu od šest mjeseci do deset godina (zavisno o kojoj inkriminaciji i kojem obliku djela se radi), s tim da niti jedna od ovih kazni nema kao posebni minimum zapriječenu kaznu od najmanje tri godine zatvora.

ozbiljno dovodilo u pitanje naređivanje nekih od posebnih istražnih radnji (npr., simuliranog davanja potkupnine), odnosno otežavalo prikupljanje dokaza upravo kod onih krivičnih djela kod kojih se, u uporednom pravu, koriste prikrivene istražne radnje, npr., krivična djela korupcije (Sijerčić-Čolić, 2009, s. 695). Ovakvo stanje je trajalo sve do 2009. godine, kada su nakon izvršenih pritisaka iz prakse, akademske zajednice i nevladinog sektora, izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku, stvorene zakonske pretpostavke za primjenu posebnih istražnih radnji, između ostalih, i za suzbijanje koruptivnih krivičnih djela (Mujanović, 2010, s.74). Tako je ranija odredba o katalogu krivičnih djela za koja se mogu odrediti posebne istražne radnje preformulirana, tako da se prema noveliranoj odredbi zakona ove radnje mogu odrediti za krivična djela za koja se prema zakonu može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna.¹⁰ Time su, svakako, otklonjene zakonske prepreke za primjenu posebnih istražnih radnji prilikom istraživanja koruptivnih krivičnih djela, uz napomenu da tom prilikom trebaju biti ispunjeni opći uvjeti vezani za odobrenje ovih radnji.

Što se tiče samog postupka, odnosno, nadležnosti za određivanje posebnih istražnih radnji, zakonom je to pravo isključivo dato Sudu (sudiji za prethodni postupak) koji izdaje (pismenu) naredbu o provođenju ovih radnji na osnovu obrazloženog prijedloga tužioca.¹¹ U pojedinim slučajevima (postojanje hitnosti, odnosno, opasnosti od odlaganja) posebne istražne radnje se mogu početi primjenjivati i na osnovu usmene naredbe sudije za prethodni postupak, uz obavezu pribavljanja pismene naredbe u roku od 24 sata od trenutka kada je izdata usmena naredba.¹² Ukratko treba još pomenuti da su zakonom određeni rokovi za primjenu posebnih istražnih radnji (dakle one se primjenjuju u zakonom ograničenom vremenskom periodu), načini zaštite tajnih podataka vezanih za primjenu ovih radnji (posebno zaštita podataka o identitetu prikrivenog istražitelja i informatora), obaveza nadzora sudije za prethodni postupak, posebno u pogledu uočavanja prestanka razloga zbog kojih su posebne istražne radnje odobrene, te pravna osnova za izvršavanje ovih mjera od strane policijskih organa, odnosno, obaveza telekom operatera da pruže neophodnu pomoć i saradnju Tužiocu i policijskim tijelima prilikom provođenja ovih mjera.¹³ Iako to prelazi okvire ove analize, treba još samo spomenuti da je u vezi procedure primjene posebnih istražnih radnji, zakonom propisan i način postupanja sa materijalima

---

¹⁰Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH, br. 58/08), čl. 34.

¹¹Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 117., st. 1.

¹²Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 117., st. 2.

¹³Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 117., st. 3-6.

dobijenim poduzimanjem ovih radnji, ograničenja u primjeni tzv. „*slučajnih nalaza*“, zabrana zasnivanja sudskih odluka na nezakonito pribavljenim dokazima iz posebnih istražnih radnji, te korištenje dokaza pribavljenih posebnim istražnim radnjama.¹⁴ U vezi sa posljednjim pitanjem, treba naglasiti da je novelom procesnog zakona iz 2008. godine uvedena mogućnost saslušavanja službenih osoba koje su provele posebne istražne radnje, posebno prikrivenih istražitelja i informatora u svojstvu zaštićenih svjedoka, čime je osigurana dodatna zakonska zaštita ovih subjekata, što se činilo neophodnim s obzirom na osjetljivost i opasnost poslova koje ove osobe obavljaju u krivičnom postupku.¹⁵ Na ovakav način je zakonodavstvo u BiH u zadovoljavajućoj mjeri usklađeno sa relevantnim međunarodnim izvorima koji predviđaju obavezu uvođenja posebnih istražnih radnji unutar nacionalnih zakonodavstava država članica, s ciljem efikasnijeg suzbijanja organiziranog kriminala i korupcije. U budućnosti se, s ciljem značajnijeg suzbijanja ovih pojava, može očekivati da se primjena posebnih istražnih radnji: (a) pojednostavi, (b) učini efikasnijom (proširujući područje primjene), (c) osigura (putem efektivnije pravna i stvarne zaštite službenih osoba i drugih subjekata, poput informatora, koji učestvuju u njihovoj primjeni), (d) pravno zaštititi (proširivanjem nadzornih mehanizama Suda u kontroli provođenja posebnih istražnih radnji), i (e) internacionalizira (kroz mehanizme međunarodne saradnje u ovom području, koji će omogućiti nesmetano vršenje prikrivenih istražnih radnji na teritoriju više država).

IV. Zaključak

Na osnovu izvršene analize pravnog uređenja područja primjene posebnih istražnih radnji u krivičnom procesnom zakonodavstvu BiH, i povezanosti normativnog okvira sa ciljevima i programskim aktivnostima iz Strategije za borbu protiv korupcije (2009.-2014.) i pripadajućeg Akcionog plana, može se izvesti nekoliko važnih zaključaka. Na prvi pogled je očigledno kako postoji očigledna neusklađenost u vremenskim rokovima između zakonodavnih aktivnosti usmjerenih prema izmjenama i dopunama krivičnog procesnog zakonodavstva i planiranih strateških aktivnosti na evaluaciji primjene posebnih istražnih radnji prilikom suzbijanja korupcije u BiH. Kao što je već rečeno, ovaj strateški cilj je trebao biti realiziran do kraja 2010.

---

¹⁴Zakon o krivičnom postupku BiH, čl. 119-122.

¹⁵Vid. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH (Službeni glasnik BiH, br. 58/08), čl. 35.

godine, što je relativno kratko vrijeme za primjenu, i potom sistematsku procjenu efikasnosti posebnih istražnih radnji za suzbijanje koruptivnih krivičnih djela. Posebno je važno istaći da je realizacija ovog strateškog cilja direktno bila povezana sa funkcioniranjem Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. S obzirom da ova institucija još uvijek nije operativna onda uočeno stanje sa realizacijom ovog strateškog cilja ne iznenađuje. Najprije se može zaključiti kako je noveliranje krivičnog procesnog zakonodavstva tek reakcija na zahtjeve koji se pred BiH postavljaju u procesu evropskih integracija, prije nego li namjera da se osnaže istražni kapaciteti tijela krivičnog progona u suzbijanju korupcije. U svakom slučaju, potrebno je da sve odgovorne institucije (policija, tužilaštvo) iskoriste sva zakonska ovlaštenja te odlučnije počnu sa primjenom (i) posebnih istražnih radnji u suzbijanju korupcije u BiH, odnosno, započnu aktivnosti (Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije) na prikupljanju i preradi (analizi) iskustva u ovom području, koordiniranju rada nadležnih institucija i sl., s ciljem unaprijeđenja prakse u cjelini. Kao posebna preporuka se može iznijeti sugestija da se prilikom provođenja tih analiza izvrši uspoređivanje efikasnosti ove vrste istražnih radnji na pojedine pojavne oblike korupcije, posebno one koji se u teoriji nazivaju sistemska, strukturalna korupcija višeg nivoa, odnosno situacijska, oportunitetna korupcija koja se dešava na nižim nivoima. Predloženi pristup bi u svakom slučaju ukazao na potrebu primjene ovih radnji za pojedine, specifične oblike korupcije, odnosno, otklonio zablude da se sva koruptivna krivična djela moraju istraživati uz pomoć ovih istražnih mehanizama. Takav pristup uostalom doprinosi racionalizaciji i ekonomičnosti postupanja, jer ne treba izgubiti iz vida činjenicu da je primjena posebnih istražnih radnji veoma skupa pa je nužno voditi računa o načelu srazmjernosti prilikom njihove primjene. Na kraju, sve stečene spoznaje iz analize upotrebe posebnih istražnih radnji u ovom području treba promptno usmjeriti u edukativne programe i aktivnosti stručnih usavršavanja tijela za provođenje zakona i pravosuđa, čime ova aktivnost dobija odlike sistematskog i sveobuhvatnog pristupa.

V. Reference

1. Clark, D. (2003). Covert surveillance and informer handling, u: Newburn, T., Williamson, T. & Wright, Al. (ur.), *Handbook of Criminal Investigation*. Devon: Willan Publishing, 426-449
2. European Partners against Corruption (2008). *Common standards and best practices for Anti-corruption agencies*, dostupno na: http://www.stt.lt/documents/tarptautinis_bendradarbiavimas/KNAB_elektroniskais_buklets.pdf, datum pristupa 05.04.2011.
3. European Commission (2009). *Bosnia and Herzegovina 2009. Progress report*. Dostupno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/ba_rapport_2009_en.pdf, datum pristupa 04.04.2011.
4. European Commission (2010). *Bosnia and Herzegovina 2010. Progress report*. Dostupno na: <http://www.delbih.ec.europa.eu/files/docs/2010progress2.pdf>, datum pristupa 04.04.2011.
5. European Commission (2008). *Visa liberalization with Bosnia and Herzegovina-Roadmap*. Dostupno na: <http://www.delbih.ec.europa.eu/docs/map.pdf>, datum pristupa 04.04.2011.
6. Group of States Against Corruption (2009). *Second Evaluation Round-Compliance Report on Bosnia and Herzegovina*. Dostupno na: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round2/GrecoRC2\(2008\)7_Bosnia-Herzegovina_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round2/GrecoRC2(2008)7_Bosnia-Herzegovina_EN.pdf), datum pristupa 02.04.2011.
7. Maljević, A., Datzler, D., Budimlić, M. & Muratbegovic, E. (2007). Harmonization of the Criminal Legislation of Bosnia and Herzegovina with the European Anti-corruption Standards: Special Investigative Techniques and their Applicability on Corruption Cases. u: Tomášek M., Ed., *European Law and National Criminal Legislation*. Praga: Univerza Karlova, Právnická fakulta, ediční středisko, 209-224.
8. Mujanović, E. (2010). Komponenta IV-provedba zakona. u: *Monitoring provođenja Strategije za borbu protiv korupcije 2009-2014. (Prvi periodični izvještaj TI BiH)*. Sarajevo: Transparency International.
9. Savjet/Vijeće Evrope & Evropska komisija (2005). *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Autor.
10. Sijerčić-Čolić, H. (2008). *Krivično procesno pravo (Knjiga II- Tok redovnog krivičnog postupka i posebni postupci)*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
11. Sijerčić-Čolić, H. (2009). Prikrivene istražne radnje u borbu protiv organiziranog kriminaliteta-primjer Bosne i Hercegovine. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 46(4), 687-700.

12. Teofilović, N.& Jelačić, M. (2006). *Sprečavanje, otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela korupcije i pranja novca*. Beograd: Policijska akademija.

13. United Nations (2003). *UN Guide for Anti-Corruption Policies*. Dostupno na: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/UN_Guide.pdf. Datum pristupa: 25.III.2011.